

ZNAČAJNA SAZNANJA O AGRESIJI

(Dr. Bećir Macić, **ZLOČINI PROTIV MIRA**,
Institut za istraživanje zločina protiv mira
i međunarodnog prava Sarajevo, Sarajevo, 2001., str. 530)

Agresija na Bosnu i Hercegovinu postaje izazovno područje za brojne naučne discipline, s namjerom da se ovaj kompleksan društveni fenomen što serioznije elaborira. Na tom tragu je i knjiga **dr. Bećira Macića ZLOČINI PROTIV MIRA**, koja je ovih dana objavljena u izdanju Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu.

Autor, koji u ovoj naučnoj ustanovi radi od njenog formiranja (1992.), prezentirao je jedan dio istraživačkih rezultata, sa akcentom na zločin protiv mira, obrađujući ga korespondentno njegovom određenju u Nirnberskim principima – kao “planiranje, pripremanje, započinjanje ili vođenje agresorskog rata(...)” Respektujući to polazno stanovište, konstituisan je ambiciozan teorijsko-metodološki pristup, sa generalnom hipotezom da je “na Republiku Bosnu i Hercegovinu, kao nezavisnu, suverenu i međunarodno priznatu državu izvršena agresija kao zločin protiv mira“ (str. 20). U tom slijedu struktuirana je i ova knjiga, koja pored predgovora i uvoda sadrži sedam poglavlja – **Opće određenje pojma “agresija”; Korijeni, uzroci i uslovi agresije; Podsticanje na agresiju; Planiranje agresije; Pripremanje agresije i Izvršenje agresije, sa obimnim zaključcima**. Usto, knjiga sadrži osamnaest priloga (koji tretiraju razne aspekte agresije), obiman bibliografski opus, te nužne registre.

Prvi dio obrađuje opće određenje pojma “agresija”, sa posebnim akcentom na definiciju agresije, njene aktere i izvođenje. Na taj način omogućuje se čitaocu da validno pravi usporedbu teorije i prakse na tlu Bosne i Hercegovine 1991.-1995.

U knjizi je posebna pažnja posvećena **korijenima, uzrocima i uvjetima agresije**, gdje su, uz ostalo, u prvom planu velikodržavni projekti (srpski, hrvatski i crnogorski) označeni kao “težnja za teritorijalnim objedinjavanjem grupa, nacija, država ili dijelova država u jednu državu, bez obzira gdje one egzistiraju” (str. 87). Kao takvi – autor konstatuje– oni se “u biti mogu ostvariti nasilnim, agresorskim putem negiranjem samostalnosti, suverenosti i teritorijalnog integriteta država” (str. 87). Ovome ključnom uvjetu agresije dodaju se ostali, kao što su: formiranje nacionalnih država na tlu bivše Jugoslavije, pojavni oblici nacionalizma i drugih retrogradnih ideologija, pojavni oblici neofašizma, položaj BiH u disoluciji SFRJ i dr.

Značajna saznanja, dokumentirana u trećem dijelu knjige, pokazuju da je “agresija na nezavisnu i međunarodno priznatu Bosnu i Hercegovinu specifičnim metodama i oblicima sistematski podsticana – od strane određenih subjekata” (str. 143). Kao subjekti podsticanja označeni su: političko i vojno rukovodstvo SFRJ (posebno onaj dio iz Srbije i Crne Gore), Jugoslovenska narodna armija, republička rukovodstva, političke stranke, intelektualci sa “Memorandumom” SANU, sredstva informisanja, crkveni krugovi i dr. Kao pogodne metode i postupci posebno su apostrofirani razni skupovi (predavanja, okrugli stolovi, simpoziji, stranački i javni skupovi, mitinzi koji su bili zaslijepljeni “lokalizmom, nacionalizmom, osvetama, sa zapjenušanim pozivima na prošlost, revanšizam, nove bojeve i sl.” (str. 335).

Podsticajni naboji osmišljeni su u sljedećoj fazi – planiranju agresije, što je elaborirano u četvrtom dijelu knjige. Ovom aspektu zločina protiv mira date su dimenzije sistematičnosti i organizovanosti, uz aktivizam raznovrsnih subjekata, njihovih metoda i na koncu planiranja.

Planiranje agresije vršeno je izradom odgovarajućih ideoloških, političkih i vojnih planova. Akteri tih radnji razne su naučne institucije,

naučni radnici i njihova udruženja, političke stranke, vojna i politička rukovodstva i dr.

Najznačajni dokument ideološke prirode je bio “Memorandum” SANU, u kojem su izloženi pravci agresije na RBiH. Riječ je o nedovršenom dokumentu obima 74 stranice, koji je naručila SANU na svojoj godišnjoj skupštini održanoj 25. maja 1985. Za izradu je bila zadužena radna grupa od šesnaest akademika, na čelu sa Antonijem Isakovićem.

Od **vojnih planova** najznačajniji je bio tajni vojni plan “RAM”, koji je iz najviših vojnih planova objelodanjen septembra 1991., sa osnovnim ciljem uspostavljanja i zaposjedanja granica “Velike Srbije”. Njegovo postojanje otkrio je tadašnji predsjednik SIV-a Ante Marković na sjednici ovog organa 18. septembra 1991.

Pregovori Tuđman – Milošević (6. marta u Karađorđevu, 15. aprila u Tikvešu i dr.), ustvari su bili svojevrсни planovi agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu, što je rezultiralo i stvaranjem karte o hrvatskom i srpskom dijelu Bosne i Hercegovine.

Nakon planiranja slijedila je **priprema agresije** na Republiku Bosnu i Hercegovinu, što je centralni dio ove knjige (peti dio). Uz brojnu dokumentaciju autor je pokazao relevantnost postavljene hipoteze da je “agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu svestrano pripremana, sa aktivnim sudioništvom brojnih subjekata” (167). Mnogostranost pripreme agresije bitan je segment ovog dijela rada, što je posmatrano sa ideološkog, informativno-propagandnog, političkog, pravnog, ekonomskog i vojnog aspekta.

Najveća pažnja posvećena je **vojnim pripremanama agresije**, “s obzirom da je oružana aktivnost suštinsko obilježje agresije” (str. 201). U tom kontekstu, posebno su elaborirana pitanja: transformacija JNA u jednonacionalnu armiju, naoružanje srpskog stanovništva, dislociranje JNA, pripreme JNA za agresiju, vojne i druge oružane formacije i grupe, hrvatske snage, logistička podrška agresoru, subjekti pripreme agresije i dr.

Nakon pripreme agresije prešlo se na njeno **započinjanje i izvršenje**, što je autor dokumentovano obradio u šestom dijelu knjige, apostrofirajući i subjekte, instrumente i pomagače – saučesnike agresije.

Subjekti izvršenja agresije su: Savezna Republika Jugoslavija (Srbija i Crna Gora), i, nešto kasnije (od oktobra 1992. – napadom na Prozor), Republika Hrvatska. Temeljne argumente za potvrdu prezentiranog stajališta autor pronalazi u definiciji agresije, date od strane UN-a u Rezoluciji 3314 (XXIX), od 14. decembra 1974., komparirajući i sadržinu definicije i konkretne postupke agresora.

Kao **instrumenti izvršenja agresije** na Republiku Bosnu i Hercegovinu apostrofirani su: JNA, Vojska SR Jugoslavije, Hrvatska vojska, kolaboracionističke jedinice iz Bosne i Hercegovine (Vojska Republike Srpske, HVO i AP Zapadna Bosna) te brojne druge oružane formacije i grupe.

Među **pomagače–saučesnike** izvršenja agresije svrstani su: međunarodna zajednica, Srpska pravoslavna crkva i SANU. Uloga međunarodne zajednice posmatrana je kroz njena tri ključna faktora: Ujedinjene nacije, Evropsku zajednicu i Sjedinjene Američke Države. Iz opsežnih elaboracija autor je izložio stav “da angažovanje međunarodne zajednice, i pored određenih rezultata na uspostavljanju mira, nije uspjelo. Brojni pregovori, prekidi vatre, raznorazni planovi, rezolucije i sl., nisu doprinijeli zaustavljanju agresije, ratnih zločina i kršenja zakona rata” (str. 280).

Na kraju treba istaći da je knjiga **ZLOČINI PROTIV MIRA** autora dr. Bećira Macića poticaj serioznijem istraživanju agresije na Bosnu i Hercegovinu (1991.-1995.), posebno u smislu šire elaboracije pojedinih segmenata (inspiratori, podstrekači, planeri, naredbodavci, psihološke, pravne i druge pripreme itd.).

Muhamed Šestanović